

ddr. Damir Globočnik

SLIKAR IN GRAFIK JANKO ORAČ

Slikarske in grafične kompozicije Janka Orača povezuje soroden način gradnje likovnega polja in razumevanja barve kot osrednjega podobotvornega dejavnika. Orač je namreč zaključil podiplomski študij grafike na zagrebški Akademiji za likovno umetnost (prof. Nevenka Arbanas) in spada med tiste sodobne likovne ustvarjalce, ki se grafiki kontinuirano posvečajo. Pristopi, ki jih je Orač razvil pri grafiki, se občasno pojavljajo tudi na njegovih slikah, velja pa tudi obratno: razporejanje barvnega pigmenta po površini grafičnega lista ima pogosto slikarski značaj.

Sakralno motiviko v likovnem opusu Janka Orača prvič srečamo leta 2006, ko sta nastala njegov prvi *Križev pot* in kompozicija *Med življenjem in smrtjo*. Lahko ji sledimo do najnovejših slikarskih del iz cikla *Tinska gora* idr. Leta 2009 je naslikal po formatu večji *Križev pot*, ki je podobno zasnovan, in sicer na povezavi likovnih elementov, likov, polj in ploskev z obrisno risbo, s katero je upodobljena stilizirana človeška figura.

Kristusov Pasijon je tradicionalna ikonografska tema, a za razliko od umetnikov preteklih obdobij, ki so se morali držati predpisanih motivnih obrazcev, sodobni ustvarjalci teh omejitev nimajo, zato se praviloma lahko odločajo za dovolj individualne, z značilnim avtorskim rokopisom opredeljene interpretacije, med katere se uvrščajo tudi Oračeve. Oračev pristop ni opisni, saj ne niza podrobnosti in se njegove kompozicije samo od daleč navezujejo na starejše predloge. Odločil se je, da bo z omenjeno zasnovo slikovnega polja podkrepil vsebinsko

plat kompozicij, na katerih sledimo Jezusovemu trpljenju, od trenutka, ko ga je Poncij Pilat obsodil na smrt do smrti na križu in polaganja njegovega telesa v grob. Na vsebinsko plat Pasijona nas Janko Orač opozarja z dramatičnimi soočenji likovnih elementov, med katerimi izstopajo veliki pravokotniki, ki ponazarjajo stilizirani prečki križa. Opozoriti velja tudi na prisotnost simbolike barv, kot se je uveljavila v krščanski liturgiji. Pri barvah duhovniških oblačil je na primer bela razumljena kot barva luči, čistosti in duhovnega veselja, rdeča barva izraža Kristusovo trpljenje in Božjo ljubezen, vijolična je barva pokore, črna ponazarja žalost, žalovanje in smrt.

Janko Orač, 12. postaja, 2009, akril pl., 100 x 70 cm.

Če primerjamo starejše Križeve pote v naših cerkvah, lahko hitro ugotovimo, da se prizori na posameznih postajah lahko precej razlikujejo. Predlog, po katerih so nastali, je bilo namreč več, kajti ciklusom upodobitev Kristusovega Križevega pota lahko sledimo od 17. stoletja dalje. V novejšem času je štirinajstim postajam včasih dodana petnajsta, ki opozarja, da je bistvo Jezusovega odrešenja v trpljenju in vstajenju. Tudi Oračeva *Križeva pota* imata petnajst postaj. Na zadnji med njimi se pojavi rumena barva, barva sonca in svetlobe.

Pripovedno vlogo, ki jo ima na obeh variantah *Križevega pota* barvna risba, lahko povežemo z grafičnim delovanjem Janka Orača. V skladu z naravo grafičnih postopkov ima risba – kot osnova vsakega ustvarjanja in najbolj osebno izrazilo vsakega ustvarjalca – pri grafiki izrazitejšo vlogo kot na slikah.

Sakralni značaj imajo tudi Oračevi ciklusi *Tinska gotika*, *Neskončna reka skozi mesto* in *Harmonija svetlobe* ter triptih *Izvir spoznanja* (1999), ki je najbrž eno ključnih del v njegovem slikarskem opusu. Slikovni nosilec v obliki križa in pretanjeno razporejanje bele in sinje modre barve po površini platna sta prevzela vlogo, ki jo imajo figuralni motivi. Zanimanje za barvo, njeno stopnjevanje in prepletanje s svetlobo, grafizmi in različnimi strukturami zasledimo tudi pri večjih kompozicijah *Otok harmonije* (2012), *Čuvaji mesečine* (2013), *Sijoča belina krajine* (2013) in *Harmonija belih krajin* (2013), pri katerih nas Orač samo s posameznimi motivnimi elementi, mdr. z drobnimi kolažnimi dodatki, opozarja, da so na njih predstavljene abstrahirane krajine, tihožitja in drugi motivi. Osrednja vloga je dodeljena igri likovnih elementov, zlasti različnim načinom povezovanja barve, risbe in drobnih površinskih struktur z lirično belo, ki pa ni samo belina, temveč preplet mnogih plasti bele.

Janko Orač je otroštvo preživel v Zibiki, živi in deluje pa v Novem mestu. Njegovo občutenje prostora sta sooblikovali Kozjansko in Dolenjska, pri tem slikarja v enaki meri zanima likovni in konkretni krajinski prostor, na katerega na kompozicijah opozarjajo posamezni topografsko določljivi motivi, kot so hrib, njiva in reka. Slednja je vodilni motiv triptiha *Neskončna reka*. Interpretacija likovnega prostora temelji na izkustvenem doživljanju stvarnega prostora, iz katerega slikar na selektiven način povzema posamezne oblike. Obvladovanje likovnega prostora je prepuščeno predvsem barvi, ki jo slikar po platnu razporeja v sorazmerno sproščenih nanosih. Prisoten je postopek plastenja barv ene vrh druge. Včasih je nanašanje barve s čopičem dopolnjeno z odtiskovanjem drobcev barve na platno. Pomembno vlogo ima ritem barvnih potez in risbe, ki se pogosto povezuje v strukture in vzorce. Barve žarijo v intenzivnih odtenkih in kontrastnih medsebojnih odnosih.

Slikarske kompozicije Janka Orača, ki prikazujejo krajinske motive, so avtonomni umetniški svetovi. Slikar si lahko vzame pravico, da vizualno resničnost

na slikah spreminja v skladu s svojimi doživetji in likovnimi razmišljanji. Na polovici diptiha *Tinska gora* (2019) sta naslikani cerkvi sv. Ane in Matere božje, ki drug ob drugi stojita vrh domačega hriba, pod njima pa stilizirana figura Marije. Motivi so potopljene v modro barvno polje, ki opozarja, da je upodobljen nočni prizor. Osrednji motiv druge polovice diptiha je svetloba skupine sveč, ki so jih romarji prižgali pred božjepotno cerkvijo. Kot je značilno za Oračevo slikarstvo, diptih lahko povežemo z drugimi kompozicijami oziroma ciklusi (*Na Sinji gori*, 2001, *Na Sončni gori*, 2005, *Angelska gora*, 2011), saj slikarske rešitve pogosto razvija na podlagi prejšnjih slik. Pri triptihu *Tinsko* sta edina konkretna dodatka v modrem barvnem polju gotski oporniki v cerkvi in slikarjev »avtoportret«, ki ga lahko prepoznamo zgolj po slikarski paleti.

Janka Orača zanima interakcija likovnih elementov, barvnih nanosov, likov in ploskev. Njihova medsebojna usklajenost tvori prepričljive in dovolj razgibane slikarske kompozicije. S podobnim poslušom za likovna razmerja sestavlja svoje kompozicije v poliptihe, ali jih na razstavah premišljeno razporeja po prostoru. To niso samo priložnostne sestavljanke ali logične predstavitve slik iz istega ciklusa, saj se na ta način okrepi součinkovanje kompozicij.

Janko Orač, Triptih Tinsko, 2019, akril in kolaž, 140 x 210 cm.

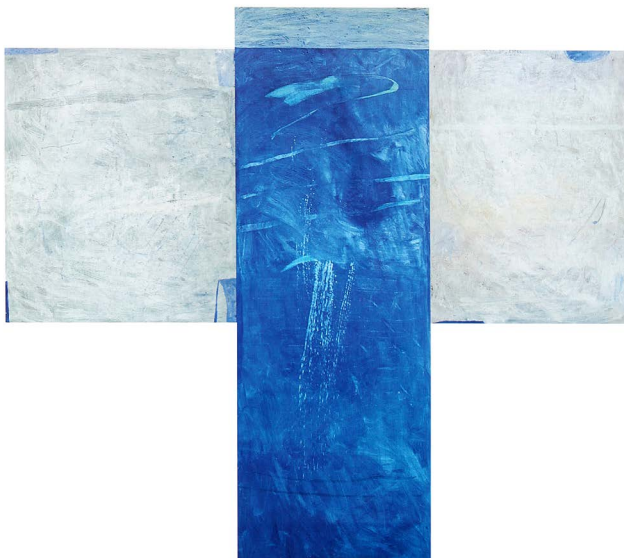
Na zgoraj omenjene likovne principe nas Janko Orač opozarja s poimenovanjem enega izmed slikarskih triptihov in ciklusa grafik z naslovom *Prepletanja*. Na njegovih slikah zasledimo prepletanja različnih motivnih spodbud, likovnih elementov in postopkov, zlasti izstopajo omenjene povezave slikarstva z risbo in kolažem. Iz podobnih vzrokov so zanimivi Oračevi grafični listi. Odločil se je za povezovanje grafičnih postopkov globokega tiska (suha igla, jedkanica, akvatin-ta, rezervaš) s postopki visokega tiska (lesorez, linorez). Grafični tehniki kola-grafijo in *verniss-mou* je izbral zlasti zato, ker omogočata prenos slikarske poteze v grafični medij. Večina grafik je nastala s kombiniranjem različnih postopkov. Oračevi grafični listi so zato pogosto unikatni odtisi. Podobno kot pri slikah je pri grafikah prisoten princip plastenja oziroma nalaganja odtisov enega vrh drugega. Nekateri med njimi imajo pripovedno noto, na primer odtisi listov, spet drugi prispevajo slikovite strukture ali kompozicijske vzorce.

Janko Orač, 14. postaja, 2009, akril pl., 100 x 70 cm.

JANKO ORAČ – BIOGRAFIJA

Janko Orač se je rodil 3. 6. 1958 v Celju, otroštvo pa je preživel v Zibiki. Leta 1997 je diplomiral na Šoli za risanje in slikanje, visoki strokovni šoli v Ljubljani (pri prof. Dušanu Kirbišu). Zaključil je podiplomski študij umetniške grafike na ALU v Zagrebu, pri prof. Nevenki Arbanas, ter pridobil naziv univerzitetni specialist grafik. Najobsežnejše preglede svojega zdaj že štiridesetletnega ustvarjalnega dela je imel leta 1999 in 2008 v Galeriji Dolenjskega muzeja Novo mesto, leta 2002 v Galeriji sodobne umetnosti v Celju, leta 2011 v Koroški galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec in leta 2018 v Jakčevem domu, Dolenjski muzej Novo mesto (pregledna razstava grafik). Ustvarja v polju slikarstva, risbe, grafike in prostorskih postavitev. Izdal je več grafičnih map: Večnost trenutka (Josip Osti, 2003), Reka poetičnih podob (Ivan Gregorčič, Marjanca Kočever, Milan Markelj, 2007), grafična mapa Exlibris (Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, 2012), Svetline nad mestom (Dragotin Kette, Miran Jarc, Severin Šali, 2015). Med letoma 2003 in 2016 je bil likovni urednik revije Rast. Je avtor in vodja likovnih simpozijev Novomeški likovni dnevi, Zibika - Tinsko in Valvasorjevih mednarodnih grafičnih dnevov. Vrsto let se udeležuje slikarskih kolonij in simpozijev po Sloveniji in v tujini (Hrvaška, Poljska, Avstrija in Španija). V zadnjih letih je bil gost številnih grafičnih bienalov in trienalov v tujini (Split, Livno, Bitola, Varna) ter drugih mednarodnih razstav. Za svoja dela je prejel številna priznanja doma in tujini. Je član DLUD in ZDSLU. Živi in ustvarja v Novem mestu in Zibiki.

Janko Orač, Izvir spoznanja, 1999, akril pl., 200 x 215 cm.